

EKSCENTRIČNI SVET OLGE TOKARČUK, RECEPT U OSAM TAČAKA¹

Politeizam, filozofija ekscentričnosti i samoograničavanja, učenje o promenljivosti perspektiva – to je samo nekoliko polaznih tačaka zamišljenog plana Olge Tokarčuk za pravku sveta. Predstavila ih je na Forumu za budućnost kulture u varšavskom pozorištu Teatr povšehni.

Kao književnica, ima privilegiju da većinu vremena živi u svetovima koje je sama stvorila. Ti svetovi se polako kristalizuju i uobličavaju u postojanu formu teksta kojim se hrani čitalačka mašta. Svet O. T. počiva na sledećih osam stubova-temeljaca:

Prvi stub je prihvatanje stanovišta da je zemlja jedna celina, organizam koji stvaraju sva stvorenja, živa i neživa (ako takva razlika ima smisla), pri čemu O. T. ima na umu Andersenovu bajku, želeći da podseti da se u životne tokove mogu uključiti i porcelanske šoljice okrnjenih ivica. Umesto razlika koje razdvajaju bića na osnovu nekih kriterijuma – pozivamo se na celinu sazdanu od mnogolikih ispoljavanja života.

Drugi stub je zamenjivanje monoteističke duhovnosti i religioznosti – politeizmom – kao otvorenijim i demokratičnijim, kao onim koji uključuje umesto da isključuje, koji zbližava ljude i bogove.

Treći stub proističe iz drugog – pošto je drugačija religioznost, drugačiji je i pristup religiji, toj neobično važnoj, a time opasno instrumentalizovanoj ljudskoj sferi, pogotovo u političke svrhe. U svetu O. T. proživljavanje religije je poput seksualnog iskustva – intimno je, konzumira se u tišini privatnosti, ne istupa se s njim javno.

Četvrti stub je odbacivanje esencijalno shvaćenog pojma identiteta, koji omogućava trasiranje oštrog granica među ljudima, grupama i raznim kolektivima. Esencijalno shvaćen identitet ne postoji, za njega nema ni bioloških osnova, niti se jedinka kao biće menja u toku života i pre se može opisati koncepcijom „Protejskog identiteta“.

Peti stub jeste učenje promenljivih perspektiva. U svetu O. T. učenje ne počiva na prenošenju kanonskog i jednoznačnog znanja, nego na predstavljanju događaja i stvarnosti viđene iz raznih uglova: iz ugla žene, dece, hendikepiranih osoba, drveća, životinja. Važan

---

¹ Tekst preuzet s bloga „Antimatriks“ Edvina Bendika od 22. decembra 2018. (Prim. prev.)

element u sticanju znanja o promenljivim perspektivama jeste učenje empatije, saosećanja s drugim bićima.

Šesti stub je filozofija ekscentričnosti. U svetu O. T. nema mesta za konformizam koji počiva na stremljenju za modama i dominirajućim pogledima proizvedenim u centru, stožeru glavnog toka debate i misli, nego se prakse i razmišljanja preuzimaju iz ekscentriciteta koji izlaze izvan mejnstrim norme. Cene se neponovljivost, netipičnost.

Sedmi stub je nova filozofija samoograničenja. U svetu O. T. zajednički imenitelj koji spaja jedinke i omogućava njihovo samoorganizovanje biće zajednički etički senzibilitet koji počiva na samoograničavanju, uvažavanju sredine i prihvatanja stanovišta da Zemlja pripada svim bićima.

Osmi stub je metafora čovekovog bića, povratak duši kao bezgraničnoj metafori, povratak koji proističe iz intuicije da postoji nešto što prevazilazi okvire slučajnog postojanja, i da to nešto povezuje čoveka sa svetom. Dakle, ipak ne religijske, i ne metafizičke definicije duše, nego pre – intuicija.

Svet O. T. odbacuje ideologiju scijentizma, dovodi u pitanje univerzalizam prosvetiteljstva, ali ne odbacuje nauku i razum, naprotiv – to je svet koji se koristi tehničkim napretkom, koji će omogućiti izgradnju novog, dekoncentrisanog energetskog sistema baziranog na čistim izvorima, u kojem će meso proizvoditi sintetičkim putem (za one koji ne mogu da žive bez mesa).

Svet O. T. je veoma kompaktan, njegov glavni princip je odbacivanje bilo kakve vrste dominacije – to je svet slobodnih, subjektivnih bića koja žive u suzavisnosti, koji poštuju i cene svoju neponovljivost. Tu individualnu subjektivnost treba da osnažuje infrastruktura, sudelujuće etičke norme, oblici duhovnosti i način obrazovanja.

Ekscentrična utopija koja ipak izražava nadu da barem možemo da pomislimo, i da zamislimo alternativu za poredak čije je raspadanje u toku.

*(S poljskog prevela **Milica Markić**)*